

Italia sin complicaciones en España de parte de los moros, aunque á su vuelta cayera sobre Castilla; el de Granada para medir sus fuerzas con este reino y tener la seguridad de que no vendría á distraerle otro enemigo cristiano. Para concretar más sus aspiraciones necesitaban uno y otro un auxiliar en el propio Castilla y los infantes de la Cerda vinieron á satisfacer esa necesidad.

Esto satisfacía las ambiciones de cada uno en aquel momento, especialmente las de Mohamed que comprendía que para recuperar ciertas plazas de que se creía injustamente despojado, Tarifa, Véger, Alcalá, Medina y Cazalla, estas cuatro con gran probabilidad, entregadas á cambio de la primera, era por completo impotente la alianza de Aragón, de la cual no había de sacar otra ventaja que la negativa de la neutralidad; por eso aquellos artículos del texto aragonés, en los que se estipulaba auxilios positivos, terrestres para Aragón y marítimos para Granada, fueron substituídos por esa declaración de no prestar auxilio el uno á ningún enemigo del otro.

Las cláusulas referentes al comercio, más formularias que de aplicación, se repiten en todos los tratados, y aunque se hubiesen observado, el trato privilegiado que tenían los genoveses hubiera hecho imposible el comercio catalán.

ANDRÉS GIMÉNEZ SOLER.

(Continuará)

CACIQUISME POLÍTIC EN LO SEGLE XIII

(Continuació)

La situació pecuniaria de Pere lo Gran al començar son regnat, era prou dolenta, per los deutes que li llegá son Pare y dels que no s' havia pogut refer, en 1280. Molt al contrari, ara estarien augmentats per altres de propis, com eren les despeses naturals de la guerra contra los sarrahíns. De manera que la falta de diner fou son constant obstacle; ab ell havia de topa de ferm, al empendre operacions militars en gran escala. Be podria atribuirse á esta causa, lo retrás en les presents operacions militars.

Per atendre á lo menester al començament de la campanya, lo prohóm Guillém Ramón de Montcada, facilitá al rey Pere (29 de maig 1280) cinch mil sous jaquesos que acabava de cobrar de la venta del castell de Mequinença, y lo Sobirá se comprometé á retornarlihi en lo terme de quinze dies (113).

(113) Joan de Foix, Guillém de Castellpoll y los germans d' aquest, havien comprat per quatre anys, lo castell de Mequinença á En Montcada. (Registre 46, foli 41).

Tant per fer efectiva esta suma á En Montcada, quan per atendre á noves necessitats del siti de Balaguer, que 's prolongá tot lo mes de juny y partida del de juliol, lo Monarca procurá obtenir diners d'hont pogué. Tres foren les entitats de les que n'exiren sumes pecuniaries, per subvenir á estes despeses: los pobles, que trametien diners á la campanya en lloch d' homes; los templers y los jueus. Dels primers, crida la atenció veure lo nombre dels d' Aragó que 's redimexen pecuniariament del servey militar (114). L' auxili financier dels segons s' evidencía per les ordres donades per lo Sobirà, en llur favor, com v. g. la tramesa als veguers de Catalunya, perque fessin entregar al Temple, los drets que solía percibir de les rendes reials.

Lo Mestre del Temple, já al començament del any 1280, havia tret d' altre apurada situació al Rey, segons ho manifesta lo deute contret per aquest, de cinquanta cinch mil sous jaquesos, que prometia ingressar á Gardeny, precisament durant aquell perturbat mes de maig de 1280 (115). No es de creure ho pogués cumplir y del allargament d' aquest termini, n' havia d' esdevenir nou motiu d' agraïment del Sobirà, segons transpiren disposicions favorables als templers. Una fou la adreçada á les autoritats de Riela, á fi de que no obliguessin als vassalls de la Ordre, á contribuir en la redempció del exercit, en la forma deguda per los vchins de dit lloch (10 juliol 1280) (116).

Tant ó mes demostratives d' auxilis pecuniaris rebuts, son les disposicions de Pere lo Gran, en pro dels jueus. Concertada, en lo propi siti de Balaguer, la forma y quantia de la tributació del call juich de Barcelona, fou decretat, que los altres calls juichs de Solsona, Cardona, Berga, Vich, Manresa y Granollers, procehissen tributant en forma similar (117). La contribució á la guerra per part dels jueus de Torto-

(114) De les noves incompletes, que, respecte aquest particular havém extret d' alguns registres, resulten entregades les quantitats següents: Alquezar pagá 2,500 s. j. (sous jaquesos); Frescano, 1,300 s. j.; Estopañá, 400 s. j.; Fules, 100 s. j.; Pertusa, 5,440 s. j. més certes mespres de blat y civada; Ansó, 1,500 s. j.; Luna, 5,000 s. j.; Benasch, 500 s. j.; Fals, 100 s. j.; Barbastro, 10,000 s. j.; Bohil, 710 s. j.; Vinyes, 800 s. j.; Vesca, 1,806 s. j.; Ainsa, 2,000 s. j.; Almonacir de la Serra, 3,500 s. j.; Almudevar, 6,000 s. j.; los sarrahins d' Osa, 200 s. j.; Alco- verre, 2,020 s. j.; Berbegal, 4,040 s. j.; Sales de Jusó et desuso (de dalt y de baix) 1,515 s. j.; Saranyeuva, 12,000 s. j.; Alfajarín, 5,000 s. j.; Epila, 2,000 s. j.; lo convent de Barola, 2,000 s. j.; Echo, 1,500 s. j.; (R. 46, fo. 42 y vinents y R. 48, fo. 36); Uncastell, 5,000 s. j.; Roda, 1,200 s. j.; Guarda é Izuert, 700 s. j.; Lurcenich, 750 s. j.; Epila, 5,000 s. j.; Galur, 1,500 s. j.; Maguy- llo, 5,000 s. j.; Mores, 600 s. j.; los sarrahins de Montesa 3,000 s. j.; Cervera, Tàrraga y Vila- grasa sumes indeterminades (R. 46, f. 44 y 45); Murvedre 10,000 s. reials: Onda, 3,000 sous reials; Cocentaina per 2: Crivillent 1,500 s. r.; Denia, 2,000 s. r.; Alpicat, 1,500 s. r.; Adamus, 800 s. r.; Castell habib, 1,000 s. r.; Taust, 4,000 s. j.; aldees de Calatayub, 50,000 s. j.; (R. 44, fól. 179).

La colecta d' esta tributació oferia les seues dificultats. Alfajarín se negava á pagar; á Calatayub feriren al recaudador tramés per En Guillelm de Pruncres, cullidor reyal; y Caragoça y altres llochs d' Aragó, en 10 de juliol de 1280, se resistien, d' una forma mes ó menys passiva, á dits pagaments (R. 48, f. 75).

(115) Registré 46, fol. 29.

(116) Registré 48, fol. 77.

(117) 1280 (2 de juliol). «Fidelibus suis vicariis baiulis et vniuersis aliis officialibus et subditis nostris ad quos presentes peruenerint Salutem et gratiam. Mandamus vobis qua-

sa, apar dels manaments á Fr. Pere de Montcada mestre del Temple (15 de juliol) de que no 'ls compelis á satisfer lo dret de cena (118); la dels jueus de Calatayub s'evidencia ab lo manament al *sobrejunte-ro*, de que obligués als vehins del terme, á pagar llurs deutes als jueus del dit call, com també que conminás als jueus de Fariça y de Riela, á contribuir en la part á ells pertocant, de lo que havien satisfet per tots los de Catalayub (1 de juliol) (119); y la dels jueus de Çaragoça y Valencia s'entreveu d' altres disposicions dictades á son favor durant esta campanya (30 de juny) (120).

Com lo siti de Balaguer començas sense haver aplegat lo Rey, prous elements d'expugnació, prompte 's veuen disposicions encaminades á completarlos. Lo dimecres 31 de maig, ordonava á les hosts de Prades, Barbastro y Sabadell, á que compareguessin al campament reyal, al següent dimecres 7 de juny: y per lo divendres 9 de juny, disposava que hi fossen també los de molts llochs del Pallars y de la Ribagorça (121).

Lo diumenge 4 de juny, Pere II volgué saber quins feudataris cumplimentaren lo deber feudal de host, pregonant per son campament, que tots los qui hi estiguessin servintlo, compareguessin á inscriures en la escriptura. Lo qual li permeté conexer ab certitut, los components de la sua gent (122) y veure qui havia faltat á sa obligació.

tenu compellatis judeos Solsonæ Cardone berge vici et minorisse et Granulariorum et... ad soluendum et ponendum in illa pecunie quantitate quod nunc volumus habere a judeis barchinone prout nobis dixerint secretarii callis judayci barchinone. Mandamus etiam vobis quatenus in questis tributis et aliis collectis quas iudei barchinone soluent et facient compellatis iudeos predictorum locorum et bona eorum ad soluendum partem eos soluere contingente prout dicti secretarii vobis diceret. Datum in obsidione balagarii VI° nonas Julii Anno domini M^oCC^oLXXX^o—Jucefus» (Registre 48, fol. 67).

Lo propi dia enviá carta lo Rey al Mestre del Temple, ordonantli que no penyorés á Isach Cabeza jueu de Barcelona (R. 48, fo. 67) y consenblants al Mestre del Hospital, Consols de Píça y de Venecia y Llochtinent del rey de Xipre.

(118) Registre 48, foli 80.

(119) 1280 (1 juliol).—Martino romei predicto quod compellat judeos de Fariça et de Riela ad soluendum partem eos contingentem in illa summa pecunie quam iudei Catalayub nobis dare tenebantur ratione petitionis quam contra eos faciebamus. Datum in obsidione balagarii kalendas julii Anno domini M^oCC^oLXXX^o—Jucef rauaya» (Registre 48, foli 66).

També hi han lletres conminatories datades á 28 de juny y adreçades á les aljames de jueus de Daroca, Calatayub, Terol, Borja, Çaragoça, Taraçona, Alagón, Barbastro y Osca reclamantlos hi les sumes per les quals foren tatrades á contribuir (Reg. 48, fol. 57.)

(120) Registre 48, folis 61 y 65.

(121) Eren estos llochs: Castellsent, Talam, Viacamp, Estopanya, Llorens, Fals, Castanesa, Benasch, Sós y sa vall, les Pabuls, Valabriga, Sadanuy, Valdelierp, S. Esteve del Babil, Schut, Cornudella, Areny, Muntanyana, Tremp, Liminyana, Monesa, Benavarre, Elins, Castell Olhena, Jussen, Capella, Guel, Alesquarre, Fontova, Erdol, Perarrua, Sent Alastre, Aguilars, Val de Terraça y Leguarres (Reg. 48, fo. 34.)

(122) Es interessant conexer los noms dels presents al campament reyal. Lo dilluns 5 de juny s'inscrigueren en lo registre reyal, G. d'Orcu que hi era ab un cavall y armes en lloch de Bernat de Vilamur per rahó del feu de Talam; Ramon de Fontova, per los feus dels castells de Fontova y Perarrua hi trameté dos cavallers ab cavalls armats; Bernat Ramon de Olivella acompanyat d' un cavaller armat de balista, hi comparegué personalment per lo feu de Castelladral; Pericó d'Olivella ab un cavall armat hi aná per lo castell de Puigalt, encara que per aquell feu no vingués obligat á fer mes que una cavalgadura de guerra «li-

Lo registre dels feudataris presents á la campanya, fa conixer la existencia de companyies, comanades per Pedro d' Ayerbe, Guillelm Ramón de Montcada, Pere de Queralt, Romeu de Marimón, Berenguer de Vilalta, Bernat de Peratallada, Bernat de Sant Vicents, Bernat de Bellvis, Guillelm d' Espiells, Arbert de Mediona, Pedro Cornel, Sanxo d' Antillón, García Ximenez d' Ambri, Ramón de Pasernes y Jaime Pérez lo fill bastart de Pere II. De Valencia havia partit llavors per ajuntarse á la host reyal, lo cavaller Amor Dionís ab sa companyia (123), mentres que atravesava la vall d' Arán, al propi obgecte, Arnau d' Espanya (124). Finalment Joan Pere de Vallobar hi comanava bon nombre de peóns (125).

Se circularien ordres de procehir escrupulosament en les exempcions de concorre á la host, si be las autoritats locals, no procehien ab lo rigorisme, que Ramón Alós batlle de Lleyda. Aquest consultá quins oficials reyalis se reputaven exempts, responentli lo Rey, tan minuciosament, que li citava un per un als qui no hi devian acudir (126).

No podia descuidar Pere lo Gran, la guarda de les fronteres, la que 's feya ab molta dificultat, per quan la linia del Comtat de Pallars y Vescomtat de Castellbó fins á la Cerdanya, quedava constant-

ceat non teneatur ut asseruit facere per ipso feudo nisi unam bestiam de exercitu; y Jaume de Copons ab cavall y armes per lo feu de Copons. Lo dimarts 6 de juny, hi comparesqueren á registrar-se: tres cavallers armats tramesos per En Ramón de Montcada senyor d' Albalat, per rahó del feu de Caidí y Capella; tres altres cavallers armats que formaven en la companyia d' En Ramon de Cardona y tramesos per Ramón de Cervera per rahó del feu de Casteldasens; Arnau de Tamarit hi tenia per són feu de Tamarit, un cavaller, en la companyia de Pere de Queralt; per lo feu de Forés, la viuda d' En Guillelm de Lorch hi enviá á son germá Gaucarán de Vilafranca qui estava en la companyia d' En Pere de Queralt; Arnau de Lordá per lo feu de Liminyana, hi tenia un cavaller en la companyia de D. Pedro senyor d' Ayerbe; per un altre feu de Liminyana hi era lo propi feudatari En Ramón de Meytá; A. P. de Vilaniu trameté un cavaller per rahó del feu de Cornadella y de Castell Galef; per lo feu de Fontrubi hi havia altre cavaller enviat per los hereus d' En Guerau de Cervelló; Pere de Queralt manifestá tenirhi un cavaller per quiscun dels feus de Timor, de Sant Antolí y de Rocafort; Guillelm de Timor hi enviá al Bort de Timor per lo feu de ces Piles, qui anava en la companyia d' En Pere de Queralt; per lo feu d' Argençola hi era En Pere ça Nou «quod debet facere domino Rege II bestias de host» y anava en la companyia d' En Pere de Queralt; A. de Montmaneu hi servia personalment lo feu de Montmaneu y també en G. de Nontayna per lo feu de Nontayna (R. 46, fo. 8.)

A més dels que no hi comparexeren per haver entregat un equivalent en diner, podém nomenar á Na Elvira Pérez de Sesse viuda de Pedro Martínez de Luna, qui, en lloch d' un cavaller que hi devia trametre per la mitat del castell de Pola, entregá cinch cents sous jaquesos (R. 46, fo. 41).

(123) Registre 48, foli 41.

(124) Registre 48, foli 38.

(125) Registre 48, foli 63.

(126) Deya esta important disposició: «R. dalos bainlo llerde: vestras recepinus litteras quibus intellectis vobis respondemus quod illis quos vos posuistis in officiis baiulia llerde sint exempti et liberi ab exercitu prout in uestra littera sunt contenti: scilicet unus xpianus et unus judeus quos tenetis ad pensum et unus homo qui ponderat et duos homines quos tenetis ad caput Pontis llerde et tres homines quos tenetis ad fanecam et III homines quos tenetis ad calderiam et duo magistri qui operant tenailles cicam et unus homo qui faciat fieri paues quo cicam non potest uendi et unus scriptor qui scribit placita coram vobis.» (Dada en lo siti de Balaguer 28 maig 1280.) (Registre 48, foli 32.)

ment oberta ja que pertanyia tot aquell territori als desexits. Mes tost procurá lo Monarca, que al menys de la Vall d' Arán, de la Cerdanya y del Rosselló, no hi poguessen venir socors á la host rebelada. D' aquí les conferencies hagudes ab los prohoms de la Vall d' Arán (127), per custodiar la sua frontera, com també la gent de guerra escampada al llarch dels Pirineus dirigida per lo rey Jaume de Mallorca (7 de juny) (128), á qui devien obehir lo Comte d' Empuries, Dalmau de Rocaberti y les hosts ciutadanes de Gerona, Vich, Camprodón y Torroella.

Lo Monarca no 's movia un instant del campament, activant la expugnació de la vila. Tant ferma seria, que les fletxes freturaren als ballesters, fentne venir de tot arreu, fins de les naus ancorades en les p'atxes (129). En lo campament hi havien obrers que 'n fabricaven sense poderne donar l' abast, passant En Mahomet, fabricant de Barbastro, á la ciutat de Lleyda, per obtenir quants instruments de ferreria hi trovés per fer *cayrells* ó puntes de fletxa (130).

Corrien los primers dies de juny, quan de nou Bernat d' Artesona se presentá al Rey como á misatger d' En Bellera. Aquesta vegada li portava per escrit la revocació y anulació dels deseximents precedentment tramesos. Lo Monarca delegá á En Ramón de Molina veguer de Ribagorza y Pallars y *sobrejuntero* de Sobrarbe, per acompanyar á Guillelm de Bellera al campament de Balaguer (131). Molt nos fa temer que lo cavaller pallarés, al obrar axís portaria algún fi secret, puix en estes relacions d' amistat y enemistat, hi anaven sovint involucrades profits personals. Es de presumir, que, intentés adjudicarse lo patrimoni d' En Bernat de Toralla, colindant ab sos principals dominis (132); mes tal propòsit no consta s' arrivás á efectuar (133).

(127) Registre 48, foli 38.

(128) «Petrus etc., fidelibus suis hominibus bisuldu Salutem et gratiam. Cum karissimus frater noster illustris Rex Maiorice venerit ad has partes in subsidium nostrum Mandamus nobis quatenus quandocumque mandatum suum receperitis sequimini ipsum ac quod eo faciatis sicut per nobis faceretis. Datum in obsidione balagarii nonas junii.—S. P. marche-sii.—Similiter hominibus Gerunde.—Similiter Dalmacio de rochabertino.—Similiter Comiti Impuriarum.—Similiter hominibus Campi Rotundi.—Similiter hominibus de vicho.—Similiter hominibus de Turricella.» (R. 48, f. 37.)

(129) 1280 (16 juny)—«G.º de spiellis: quod mitat domino Regi omnes quadrellos quos ad nendum invenire poterit in barchinona et omnes etiam quos ibi manuslenare poterit et etiam omnes illos galearum et ipsos ei mitat de die et nocte in continenti. Datum in obsidione balagarii XVI kalendas julii.—Juceffo.

•Similis Camilo de Peramola. Datum ut supra.» (Registre 48, foli 46).

(130) Registre 46, foli 44.

(131) Registre 48, foli 38.

(132) 1281 (2 de janer). Pere II maná á Ramón de Molina, que sempre que Guillelm de Bellera li demanás auxili, li 'n prestás «super recuperandis locis quod fuerint bernardus de Toralla et uallem de capdela et inferendo dampno in ipsis locis si necesse fuerit et illorum qui sibi resisterent et defenderet dicta loca». (Registre 49, foli 12).

(133) 1281 (1 de març) Ordre de Pere II en protecció de Bernat de Toralla, son cavaller *soliu y propri*, per evitar li ocasionin danys ó perjudicis lo Comte de Pallars y Ramón de Vi-

Esta reconciliació s' acabá del tot pochs dies després (dijous 22 de juny) trametent En Bellera, á sos antichs companys, desde lo campament reyalista, les interessants lletres de deseximent que 's segueixen: (134):

«Aquests acuyndaments trames en G. de bellera als nobles et als Cauellers qui eren en balaguer la ferma dels quals acuyndaments es aytal. Al noble et honrat A. roger per la gracia de deu Comte de pallars de mi en G. de bellera Saluts. Fem vos saber quel senyor Rey mostra a nos lo tort que pren sobrel fet del Comdat Durgell et el tort et les iniuries per uós et per altres barons a ell fetes et als seus homens et a la sua terra sobre porfeta de dret et contra vsatges de barchinona per les quals raons et per ço cor nos som tenguts daiudar et de valer al dit senyor Rey qui es nostre senyor natural et per qui tenim gran re de so que auem deseximnos de vos que de mal que fassam a nostres homens ne a nostres cozes ne a uostra terra nous en siam tenguts. Datum el setge de balaguer X kalendas julii.

»Raimundo fulchi sibi et hominibus et terre sue.—Comiti urgellensis.—Raimundo de angularia.—Poncio de ribellis.—Bernardo rogerii darill».

Guillém de Bellera se lliurá del procesament y de la indempnissació pecuniària á que foren condemnats, los vençuts á Balaguer: pró no evitá tenir de declarar-se feudatari del Rey d' Aragó, de qui tal vegada no ho seria avants, sino sols del Comte de Pallars, son senyor directe. Aquest reconexement lo jurá En Bellera, lo 28 de maig de 1281, prometent al Rey valença per sos castells de Bellera, Antist, Santa Coloma, Oveix, Rialp, Biosa, Ferrera, Solveta, Trescuy y Todó (135).

Al començarse les operacions contra Balaguer, ocorregueren dos perturbacions remarcables, que passaren molt senzillament, com si tal cosa no hi hagués. Fou la primera, un moti á Caldes de Montbuy contra lo veguer del Vallés Guillém de Torre, y son fill, invadint lo poble la sua casa als crits de «muyra, muyra» y de «á foch, á foch», de quin atach per miracle n' escapá (136). Lo segon fet revestí caracter mes privat: nos referim á la destitució d' En Ferrer Mayol, veguer de Barcelona, á causa de la exacció comesa en la casa de la noble dama Sibilia de Saga (137). La vegueria sigué llavors encomenada

lamur. No es de creure, que, si lo Rey lo protegia, consentís en expollarlo en benefici d' En Bellera. Los documents no 'ns donen prou llúm á aquest respecte.

Després de la primera orde, de la que son estes paraules: «Significamus vobis quod dilectus noster bernardus de Toralla est miles noster solidus et proprius» n' hi ha una segona de la propia data, manant als homes d' Olp que tinguesen á En Toralla per Senyor: «Bailulo et homines de Olp Noueritis nos concessisse et dedisse ad feudum ad consuetudinis barchinone nobili viro bernardo de Toralla Castrum et villam de Olp» (R 49, fol. 42).

(134) Registre 48, foli 51.

(135) Registre 47, foli 11.

(136) Registre 48, foli 30.

(137) Certa dona delatá mes ó menys calumpniosament, á Sibilia de Saga, davant lo ve-

à Ramón de Toylá jutge reyal, y en son nom y lloch à Guillém de Spiells (138).

Los Comtes de Foix y de Pallars estavan en estretes relacions ab los senyors del Mitjdia de França y fins ab alguns cavallers d' Inglaterra, esperantue d' ells socors segurament aparellats en terra de Foix. A la segona meytat del mes de juny, una companyia francesa arrivá á la vila sitiada, aconduida per lo germá del Comte de Pallars, En Ramón de Marquefave y N' Esquiú de Miralpoix.

Lo fracás que representá per lo sitiador, la entrada d' est socors á Balaguer, motivá que Pere II activés lo siti cridant mes gent al exercit y augmentant les obres. Dos notables actes s' assenyalen en son camp en la segona meytat del mes de juny: la construcció d' un pont de fusta per facilitar les comunicacions entre les dugues riberes, puix que lo pont de pedra estava en mans del enemich, y la convocació general de tota la terra, per virtut del usatge *Princeps namque*, del que sols ne solien utilizar los sobirans en los majors perills.

Per la construcció del pont, se donen les primeres disposicions lo 16 de juny, enviant á buscar á Barcelona y á Tarragona, tota la fusta depositada en los drossanes á obs de les galeres ab ordre, de que la portessin marxant de dia y de nit, á fi de tenirla allí lo mes prompte possible. Mestre Nicholas l' enginyador director del pont, passá á Lleyda, lo 25 de juny, per obtenir del batlle Ramón d' Alós, altres obgetes, tant á obs de dita construcció, quan per les demés obres del siti (139).

Per concentrar mes gent al camp sitiador, Pere II, lo dimecres 21 de juny, guiá als homes de Linyola que hi volguessin anar, dientlos hi fossin lo dissapte; lo dijous 22 de juny, enviava á buscar als homes de Tamarit, sots pena de mort y de confiscació si no hi comparexien, lo mes tart, al diumenge vinent (140); lo divendres 23 de juny, arbitrà gent, dels cavallers Berenguer d' Entença y Berenguer de Puigvert, de les viles de Cambrils y Montsó, dels prohoms de Tarragona y de Lleyda y d' altres entitats. Lo propi divendres, demaná, al prohoms de Barcelona, cent bons ballesters y cent escuders y á Salomón de la Cavalleria cert obgete, que l' altre já sabría, pró que Pere II no anomena en la carta, manifestant emperó que sols li enviava á buscar quant molt ho necessitava. Deuria tractarse d' alguny enginy de guerra ó foch gresch (141).

guer Mayol, qui trameté alguns saigs á casa de dita dama. Sense tenir en compte la sua alta gerarquia y que ella oferia estar á dret, los saigs del Veguer feriren á alguns servidors de Sibília. Ferrer destituit, hagué de passar al campament de Balaguer á respondre davant Pere II, d' aquest fet (30 maig 1280) (Registre 48, foli 33). Les questions ab Sibília de Saga duraren major temps, puix en 1 de janer de 1281, hague de manar, lo Rey, al Veguer de Barcelona, que no permetés entressen á penyorar les sues cases (Registre 49, foli 10).

(138) Registre 48, foli 34.

(139) Registre 46, foli 43.

(140) Registre 48, folis 47, 50 y 52.

(141) Registre 48, foli 52 y 55.

Tant premiosa era la situació del exercit de Pere II, que lo dissapte 24 de juny se determiná á cridar á tots los homes de les vegueries de Catalunya, que, per virtut de la facultat que li conferia l'usatge *Princeps namque*, s'aprestassen á comparexer en sa host per combatre al enemich. Resulta interessant la comunicació glosa oficial del dit usatge, la que convenientment traduïda á la llengua vulgar, trameté lo Sobirà als feudataris (142):

«*Petrus dei gratia Rex aragonis. Ffidelibus suis probis hominibus Herde Salutem et gratiam. Ben sabets com nos tenim assetgats lo Comte de foix et els altres enemies nostres en Balaguer. E auem hoit que alguns comtes et cavalers et seruents daltres terres venen en nostra terra en ajuda daquels contra nos. Hon com en lusatge de Barchinona sia contengut: Sil Princep per negun cas assetgat sera o ell metex sos enemies assetgats tenra o hoyra alcu Rey o Princep contra si venir a combatre E sa terra a secorrer et el amonestara axí per letres com per missatges o per costums per los quals terra sol esser acostumada ço es assaber per fars o per alimares. Tots los homens axi cauallers com peons qui alien edat et poder de combatre aitantost com aço oiran o veuran com pus tost pusquen a el secorrer. E si negu falra a ell daiuda que en aço a el fer pora perdre deu per tots temps totes coses que per aquel ha. E qui per ell honor no tenira, esmen a el lo falliment et la deshonor que a el aura feit ab sagramen et ab auer juran ab proprias mans per ço cor negu non deu falir al princep a tan gran obra o a tan gran necessitat. Deim et manam a uos et a cadaun de uos sots la pena en lusatge contenguda que segons la tenor del dit vsatge vistes l es presents vingats á nos en ajuda de nos et de nostra terra ab cauallers et ab homens nostros dels nostres locs et ab tot nostre poder. Datum IX kalendas julii.*»

Lo mateix dia escriví lo Rey al Arquebisbe de Tarragona, als bisbes de Barcelona, Girona, Tortosa, Urgell, Çaragoça, Osca y Lleyda; als abats de Poblet y Monte Aragón; al capitol de Tاراçona; als Mestres del Temple y del Hospital y als comanadors de Montalbán y d' Alcanyis, comunicantlos les operacions del siti de Balaguer hont diu trovarshi ab 1500 cavallers y gran multitud de peons. Per subvenir á elles y davant lo perill d' una invasió, los demaná vullasen socorrel (143).

Al dia següent, 24 de juny, s'expediren convocatories á tota la terra per virtut del «*Princeps Namque*» (144).

(142) Registre 48, foli 52.

(143) Registre 48, foli, 55.

(144) Foren enviades, al Arquebisbe de Tarragona, als bisbes d' Urgell, Barcelona, Lleyda, Girona y Tortosa, al Capítol de Vich, al Preposit de Solsona, als abats de Poblet, Sant Creus y Sant Cugat, als Mestres del Temple y del Hospital, á Guillem de Sant Vicents procurador de Gaston de Foix, als homes de Tarragona, Alcover, Reus, La Selva, Valls, Escornalbou, Tortosa, Sen d' Urgell, Sanahuja, Berenguer de Puigvert, Berenguer Arnau d' An-

A la fretura de gent en lo campament reyal, segueix la constant de diners per pagar tantes despeses. Per obtenirne, posá en executió la pràctica general en semblants sedicions, ço es, confiscar los bens dels rebelats (145). Bernat d' Oçell apar hu dels comissionats de Pere II, per ingressar aytals pecunies, en la disposició del 30 de juny, al ordonarli cobrar los deutes que competissen á gent de Balaguer, Agramunt, Pons, Ager, Castelló y altres del comtat d' Urgell «qui contra nos sunt in guerra» (146).

D' altre part, demaná diners, no sols als jueus, com s' ha dit avants, sino també als Prelats de Catalunya, als qui s' adreçá, lo Monarca d' una manera especial, lo 24 de juny. A més conminá á alguns feudataris residents en llunyanes terres, com lo Vescomte de Bearn (147), á que tributessin pecuniariament per rahó de llurs feus.

No es possible apreciar la perturbació que la guerra portá á les poblacions del Comtat d' Urgell. Que ella existia, que Pere II se 'n preocupava, especialment estudiant la repoblació de alguns llocs aban-

gl / pla, Vich, Montcada, Sabadell, Sentmenat, Torelló, Orís, Farnés, Castellar, Tona, Malla, Y / trera, Martorell, Castellvell sobirà, Bascara, La Bisbal, La Granada, Castellvell jusá, Villarodona y Montmell, Vallnoll, Ramón de Cervera, Ramón de Peralta y als homes de Font y de Conxol. (Registre 48, foli 56).

De la orde tramesa al Arquebisbe de Tarragona, requerintli subsidi per virtut del Usatge, ne parla lo *Boletín de la Real Academia de la Historia*, vol. XLI, pl. 453.

(145) Diferents disposicions hi han encaminadas á així. Lo Rey confía á Jaume d' Alarich la executió de lo que Arnau de Puigvert tenia á Privá, lo que Ramonet de Guardia possehia á Çes Avellanes y lo d' En Ramonet de Cardona en lo castell d' Os. Los homes d' Os, en virtut de dita confiscació, reheren orde de Pere II de comparexer al exercit ab ses armes y provisions, tota vegada que En Cardona tenia lo dret d' host y cavalcada y ara passava eix dret al Rey per virtut de la confiscació. (Registre 48, foli 35).

També lo 26 de juny, lo Rey ordonava al Comanador de Barbens, que los homes de Barbens y de la Aguilera se retinguessin qualsevol especie de bens propis dels vehins de Boltidor ó d' altres que anassen contra del Sobirà entregantlos á En Berenguer de Belvis. (Registre 48, foli 57).

Lo 5 de juliol procurá lo Rey obtenir lo rescat de certs homes de Linyola presoners d' En Barzach, ab tal de que puguessin á aquest lo *carcelatgs*. Jucef Ravaya rebia la orde d' incautarse d' aytal diner. (Registre 48, foli 69).

(146) Registre 48, foli 64.

(147) Gaston de Montcada vescomte de Bearn, per causa de son patrimoni á Catalunya, com la jurisdicció de Vich, la baronia de Castellvi de Rosanés, la vila de Martorell y altres pertencencies, era gran feudatari de Pere II.

Entre Gaston y Pere II, al temps de començar aquesta guerra, no hi regnarien les millors relacions, á Judicar de la lletra reyal del 5 de juny 1280. Guillelm de Sant Vicents senyor del castell de Burriach, amic y procurador del Vescomte de Bearn, havia arribat al campament de Balaguer, ab certa reclamació de Gastón, per causa d' uns dampnatges que deya li foren fets per oficials del Rey. Lo Sobirà, al mostrarse volerós á repararli qualsevol dany ó injusticia, li feya present, que, per ço no estava disposat á respectar costums il·licitus, ó abusives, ó *deserets*, que ell pretengués mantenir: «Sciatis enim quod consuetudines illicitas seu abusus vel quod sint deserets nobis non intendimus observare». (Registre 48, foli 36). Volent tractar tot seguit del negoci ab En Sant Vicents, se trová privat de ferho, per quan aquest no estava prou facultat, ni 'n tenia procuració especial, de son mandatari lo Vescomte de Bearn.

La ajuda del feudatari bearnés, s' arreglá pecuniariament, reclamantla Pere II, á 8 de juliol de 1280, d' En Joan Gil de Vallmoguda, procurador de Gastón. (Registre 48, foli 72).

Les reclamacions del Rey per quantitats degudes per tal concepte, abunden, existintne encara moltes sumes per cobrar en lo següent any 1281. (Registre 49, folis 72, 73 y 79).

donats, ho mostra, véure que oferia atorgar franqueses als qui hi torressin á residir. Així ho feu, en data de 23 de juny, ab los qui volguesen passar á poblar les viles de Torroja, Calaf, Ivorres, Tornabous y Fullola (148).

Pere II estava molt curós de la frontera francesa, tement sempre la arribada d' hosts forasteres. Per tant rescrivia á son germá Jaume rey de Mallorca, per la bona custòdia dels passos (23 de juny) arbitrantli la ajuda dels cavallers Templers y Hospitalers (149). Segueixen mostrant la existencia dels ajusts de guerrers en territori ultrapienench, al començar lo mes de juliol, les alarmants lletres adreçades per Pere II als senescals de Tolosa y Carcasona y al del Rey d' Inglaterra en la Basconia, al Comte d' Armanyach, á Jordan de la Isla, al Comte de Perigord y al Arquebisbe d' Auch (7 de juliol) gestionant llur neutralitat (150).

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI.

(*Seguirá.*)

LOS REYES DE ARAGÓN

Y LA

PURÍSIMA CONCEPCIÓN DE MARÍA SANTÍSIMA

(*Continuación*)

En diciembre de 1431 se abrió el Concilio de Basilea, y uno de los principales puntos que llamaron la atención de los padres fué el de la Concepción Inmaculada de María Santísima, origen, en aquel tiempo, de acaloradas disputas. Cuando llegó el momento de tratar esa delicada materia, fueron escuchados los argumentos aducidos por los maestros de la parte contraria, distinguiéndose por su tenaz oposición el P. Fr. Juan de Montenegro; mas al fin, examinadas las razones de ambas partes en largas discusiones, y considerando atendibles las continuas instancias de muchas almas devotas, los padres en la sesión XXXVI declararon: «que la doctrina que dice haber sido la Santísima Virgen concebida sin pecado original, en virtud de una gracia singular, permaneciendo siempre santa é inmaculada, sin mancha de pecado original ni actual, debía tenerse por piadosa, conforme al culto eclesiástico, á la fe católica, á la recta razón, y á la Sagrada Escritura, no siendo lícito en adelante, predicar ni enseñar lo contrario». Después

(148) Registre 48, foli 50.

(149) Registre 48, foli 51.

(150) Registre 48, folis 75 y 76. Se publicó íntegramente lo documento per Baudon de Mony en «Relations du Comté de Foix avec la Catalogne».